

**FOAMETEA DIN 1946-1947 ÎN MEMORIA LOCUTORILOR
SATULUI FETEȘTI, RAIONUL EDINEȚ, REPUBLICA MOLDOVA**

**THE FAMINE OF 1946-1947 IN THE MEMORY OF THE
INHABITANTS OF FETEȘTI VILLAGE, EDINEȚ DISTRICT, REPUBLIC
OF MOLDOVA**

Alexandru Seu,

profesor de istorie și educație pentru societate

Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Edineț

ORCID: 0009-0000-2652-3668

CZU: 94(478)”1946/1947”

Abstract

This article approaches the memories of the inhabitants of Fetești village, Edineț district, Republic of Moldova about The Famine of 1946-1947. The text addresses the event from the perspective of the Soviet socio-economic policy materialized in the local conjuncture, from the attitudinal actant perspective of the population and from the perspective of the traumatic experiences of the general bad context. It is also an attempt to preserve for local future generations the tragic experience of the few people who can evoke relevant testimonies.

Key-words: *The Famine, collectivization, kolkhoz, drought, memoirs.*

Mărturiile despre Foametea din 1946-1947 reprezintă viziunile supraviețuitorilor, ale grupurilor sociale care au reușit să reziste grație volumului de resurse disponibile, dar și spiritului autoconservării. Firește, mărturiile prezentate nu au menirea de a distorsiona sau de a atenua amploarea acestei calamități, ci doar de a reprezenta rarele cazuri fericite în care grupurile familiale nu au fost nevoite să recurgă la gesturi extreme sau să fie răvășite de pierderea apropiaților în Foamete. Mărturiile despre familie sunt completate de experiențe oculare, în care se evocă situații nefaste ale oamenilor care au murit sau care au avut de suferit până la extrem din cauza foametei.

Acțiunile nechibzuite dirijate ale autorităților sovietice, ale căror consecințe au fost catalizate și intensificate de calamitățile naturale și de situația economică precară a unor familii per general au constituit principalele motoare ale propagării Foametei. Memoria băștinașilor este unanimă în raport cu mediul natural și cu acțiunile agenților sovietici, dar prezintă discrepanțe de percepere, generate, cel mai probabil, de vârsta respondenților la acea perioadă sau de modalitatea și esența informației pe care au primit-o la acest subiect. Identificăm similitudini ale

mărturiilor și în raport cu acțiunile localnicilor care intenționau să-și facă anumite provizii, presimțind calamitatea. Aceste acțiuni demonstrează că ținutul s-a mai confruntat anterior cu asemenea flagel și, în această ordine de idei, știa cum să administreze recolta afectată pentru a-și asigura supraviețuirea. Acest fapt combate teoria sovietică, potrivit căreia seceta din anul 1946 ar fi fost cauza Foametei.

Amintirile Lidiei Seu fac referință la o situație comună, în care țăranii se conformau politicii economice a statului nu atât din simpatie și identificare valorică, cât și din obligație, și din dorința de a păstra echilibrul și bunele relații. Dna Lidia Seu evocă contribuția pe care familia sa o îndeplinea, în pofida vremurilor potrivnice pe care le-au trăit și a dificultăților pe care le-au întâlnit. Tot în acest context, sunt menționate și actele de binefacere ale familiei din puținul pe care îl avea, expresie a unei educații creștine empatică, pe care au cultivat-o tuturor copiilor.

„În 1947 aveam 7 ani. După foamete am mers la școală. În familie eram mai mulți, dar frații mai mari au murit. În 1947 eram trei copii: fratele Valentin, eu, fratele Viorel și părinții. În copilărie, până la foamete, am avut bunuri. Am avut o iapă, o chema Tigla. Dacă tata venea lângă ea și striga „Haida, Tigla!”, zbură pământul. Când românii plecau și veneau rușii, tata a dat-o la război. Și cineva l-a sfătuit „Nu da iapa, Nichifor!”, iar el a zis că așa trebuie și râdea că „Las-o să se ducă ...ea o să vină singură din România!”. Au dus-o la Ocnîța și acolo un jandarm l-a îmbrat și pe tata să meargă cu ei. În afară de cal, am mai avut vacă, o scroafă, oi, cinci hectare de pământ. Patru hectare le aveam moștenire, iar unul a fost cumpărat de la o cucoană care se refugiase în România. Așa și i-a zis tatălui: „Dă-mi cât ai, că eu mă duc!”.

Pământul l-am dat după foamete, dar până la foamete plăteam *postavka*. Țin minte că veneau la noi și spuneau să dea care și ce are: grâu, porumb, floarea-soarelui. Nu pot să spun cine era acel om. Tatăl meu a zis că va da porumb. Grâu noi nu prea am avut. Grâu cultivau mai ales cei care aveau treierători.

O femeie din vecini, Tatiana Seuța, le-a zis părinților să nu dea tot porumbul, să mai ascundă, că se așteaptă foamete și nu vom avea ce mânca. Mama a zis că nu ascunde, ca tata să nu aibă probleme la lucru, dacă găsește cineva ascunzătoarea. Și tata a zis că, dacă avem vacă, este lapte și copiii sunt doar trei, așa că nu vom muri. Dar de la lucru lor le-a zis: „Nu ascundeți absolut nimic! Dați *postavka*! Alte sate chiar nu au nimic de mâncare.”

Veneau din alte sate cu cerutul, treceau Prutul pe ciubere, veneau din Lopatnic. Erau femei cu copii mici, nici măcar cu ce se îmbrăca nu aveau. Și mama

le dădea. Ea făcea o dată în zi o mămăligă mare, o tăia hrenci: pe dimineață, la amiază și pe seară. Ea pleca la deal și ne lăsa mâncare. Și spunea:

- Dac-or veni, îți da dintr-a voastră bucățică.

Și le dădeam câte o bucățică și puțin lapte, la care erau cu copii. Iar Valentin îmi spunea: „Nu da, că nu ai să ai pe la amiază ce mânca!”. Iar eu îi spuneam că am să mănânc dintr-a lui. Viorel păștea vaca cu alți băieți. Se duceau cu vacile pe râpă și le mulgeau la amiază. Așa mâncau.

Din foamete noi am ieșit ușor, dar era lume care o ducea foarte greu. Erau și oameni care trăiau mai bine decât noi. În 1947 deja s-a făcut pâinea și noi am avut o bucată de pământ semănată cu grâu și l-au treierat la deal, iar acasă au adus sacii. Când s-a făcut colhozul, erau două, Malenkov și Budionni, tata a fost primul care s-a iscălit și s-a dat în colhoz. A dat și pământul, la Malenkov. Tata lucra la *конезавод* (herghelie). Toți oamenii care lucrau acolo s-au înscris”.¹

Accentul mărturiei Cezarinei Vremea cade pe relația dintre calamitatea naturală și acțiunile administrației sovietice. Intervievata evocă seceta și o invazie de lăcuste. Discursul familial subliniază frica și grija pentru ziua de mâine. La celălalt pol sunt prezente acțiunile administrației sovietice, care a perceput *postavka* direct de pe câmp, nepermițând populației să aducă recolta acasă. Aceste fapte au plasat familia în impas, lipsind-o de hrană și cereale pentru semănat în anul următor.

„Eu am rămas de trei ani fără tată. Când l-au arestat pe el, i-au mai confiscat și din bunuri, ce a mai fost prin casă. Vaca și oile ni le-au dus la colhoz la Volodeni. Ne-a rămas doar pământul. Am avut vreo șase hectare. Doi ani a fost secetă și în 1947 a venit o lăcustă la porumb. Tot a mai strâns norodul, secară, grâu. Îmi aduc aminte că avea bunica o bucată semănată cu secară. În vara aia s-au strâns toate neamurile, că nu prea aveau ce mânca și care secera, care bătea, care dădea la râșniță, iar bunica și cu o cumnată a ei le cocea turte pe plită. Le-a copt un lighean. I-a chemat pe toți și le-a dat chișleag și câte două turte și le-a zis să nu mănânce mult, să nu se umfle. Mâncai, mâncai și nu te săturai.

Aveam vacă, cincisprezece oi și *remnicul* cu pește. Dar și gloata era mare. Erau douăsprezece suflete la mâncare. Când nu era mămăligă, făcea niște cir de macuc. Ținea macucul în pod. Mă trimitea să aduc două macucuri. Le sfărâmam cu barda, iar mămuca îl da prin sită și făcea juflă. Am avut noroc de macucul acela. Îmi aduc aminte că grâul mamei și al bunicului a fost dus la treierat pe deal, ca să le ia *postavka* de-acolo. Nu ne-au dat voie să-l aducem acasă. Stogul mamei a fost bătut și i l-au luat tot. Bunelului i-a rămas. Mama a început să plângă că nici de

¹ Mărturia Lidiei Seu, martie 2022.

sămânță pentru la anul nu va avea. Iar tătucu i-a spus să nu plângă, că va rămâne de la dânsul și că-i va da el grâu de sămânță”.²

Memoriile Minodorei Vreimea despre Foamete prezintă aspecte contradictorii ale contactelor dintre localnici: colaborarea firească în vremuri de restriște, pe de o parte, și lipsa de asertivitate, frământări și divizări din considerente ideologice, care au afectat chiar și rudele de sânge, determinând acțiuni regretabile și formând noi percepții asupra regimului, pe de altă parte. Mărturia evocă și oportunitățile suplimentare oneste pe care le valorificau feteștenii pentru a se întreține sau pentru a-și asigura un mod de existență în afara strictului necesar, cum ar fi croitoria. Însă asemenea posesii și activități erau considerate de factură chiaburistă, iar ustensilele și sculele erau, de cele mai multe ori, confiscate pentru a fi răscumpărate de proprietar.

„M-am născut în anul 1945. Tot ce știu despre foamete știu de la părinți și surorile mai mari. Îmi spunea mama că am scăpat ca prin urechile acului. Ea se ducea la Briceni și duceau spirt acolo, cu cumnata ei, și înapoi aduceau făină, de mâncare și ne hrăneau. Îmi spunea că mă lăsa o zi întreagă acasă, iar eu rupeam și mâncam colăcei de nalbă. Chiar toți copiii așa făceau. Până venea mama, până făcea mămăliga... Pâine rar... Nici nu pâine, ci mălai. Coceam mălai, iar el se înăsprea repede, dar, dacă nu era altceva... Carne nu prea era de unde.

Am avut o vițică și a venit fratele tatălui meu, cu doi oameni străini, și a luat-o cu dea sila. Ne-au luat-o... Și noi plângeam. Au rămas doar șapte oițe. Și ne-au zis că noi avem oi, dar nu și vacă, căci altă lume chiar nu are ce mânca. Au mai avut o iapă și o căruță. Colhozul i-a luat-o. Am avut patru desetine, moștenire.

Veneau după *postavkă*. Le luau tot. Oamenii semănau în grădină cânepă și haldani. Haldanul era mai rar. Când puneau porumbul în pod, așezau un strat de porumb și unul de cânepă, și, dacă era stufoasă, părea că nu e nimic în afară de cânepă acolo. Se suiău și parcă îi aud „Hery! Hery!” („Nu-i nimic! Nu-i nimic!”). Și cu asta am mai scăpat. Aveau o râșniță. Învârteau râșnița și făceau crupe. Pentru făină mergeau la moară. Și aveau un chiu. Era făcut dintr-o buturugă groasă. În el puneau orz și cu un lemn gros îl învârteau până i se curăța coaja. Îl vânturau, în spălău, îl fierbeau și ni-l dădea de mâncare. Aveau un lighian mare de lut, în care amestecau semințe de cânepă. Fierbeau acele semințe de cânepă și din ele ieșea un fel de spumă de lapte. Luau acea spumă ca laptele și o amestecau cu puțin zahăr și făceau turte, din făină de seară. Făină albă nu aveam nici la sărbători. Trebuia să ai o sită foarte deasă, ca să poți alege niște făină albă. Dar, dacă eram copii mulți și era greu, făină de seară... Făcea turte din seară și le ungeau cu acea spumă de

² Mărturia Cezarinei Vreimea, martie 2022.

cânepă. Cu asta am scăpat. Nici una nu a murit. Trei am fost, dar n-am murit. Tata a avut părinți, dar mama fără părinți a crescut. Greu am trăit.

Mama avea o mașină de cusut. Venea lumea la noi, mai ales cei cu copii mici. Le cosea burnuzuri, scurte. Ne cosea rochițe. Chiar și la flăcăi. În acea zi la noi mai erau două verișoare. Eram cinci. Când mama a văzut că agenții umblă prin sat, și-a dat seama ce se poate întâmpla. Și ne-a zis să răcnim tare.

– Să vă țineți de mașină, să nu le dați voie s-o ia!

Până au intrat ei în casă, noi toate eram lângă mașină. Cosea la mașină mama, dar trebuia să plătească impozit. Bani nu erau, lumea nu avea bani. Oamenii îi aduceau produse: lapte, făină, fasole, de mâncare. Statul vroia bani, dar nu era pe ce. Și agenții i-au spus ca măcar un sfert din lucrul făcut să fie plătit în bani, ca să poată plăti impozitul, să nu-i ia mașina.

Fig. 1. Mașina de cusut SINGER a mamei Minodorei Vreema

Iapa, căruța le-au luat la colhoz. De oițe nu țin minte. Pe foamea aia era mana vitelor. Aveau tare mult lapte, au făcut brânză și cu asta am scăpat. Noi nu am dus lipsuri prea mari. Mulțumim lui Dumnezeu! Nu am murit niciunul, nici părinții. La noi a mai stat o soră a bunicii”.³

³ Mărturia Minodorei Vreema, martie 2022.

Mărturia Elisavetei Seu reliefează un cadru familial rural, cu anumite proprietăți, care, în virtutea încadrării în slujbe la nivel local (tatăl ei era veterinar), a reușit să beneficieze de un trai pașnic și să depășească urgia foametei, având posibilitatea de a manifesta altruism și bine față de aproape.

„M-am născut în 1942. Am fost cinci copii, dar doi au murit înainte de foamete. Noi trei am rămas. Avem vacă cu lapte și iapă cu lapte. Mâncam lapte de vacă, iar tata spunea că tare-i bun laptele de iapă, e lecuitor. Și acum țin minte că seara, tata închidea mînzul ca dimineața să ne poată da câte o ceșcuță de lapte de iapă. Îl mulgea: lui Ion, încă o ceașcă – Lisavetei, și încă o ceșcuță – Larisei. Laptele de iapă era dulce, parcă avea zahăr în el. Aveam pământ. Mama avea două desetine pe care i le-au dat zestre. Tătuca avea patru băieți și nu avea pământ pentru toți, așa că l-a îndemnat s-o ia pe mama.

Eram copii, dar țin minte seceta. Niște prune cădeau toate pe jos. Țin minte că mama m-a trimis să-i aduc niște prune, și eu nu prea am avut ce aduce. S-a strâns pâinea. Iarna deja nu prea aveam. Aveam niște porumb, părinții l-au desfăcut și l-au pus în casa mare, sub fereastră. Și țin minte că ne-am sculat într-o dimineață și mama plângea: „Ne-au furat sacul cu grăunțe astă noapte!” Au spart peretele și au scos sacul prin crăpătură. Cu atâția copii, un sac cu grăunțe... Numai să le fiert și tot era de saț, nu mai zic de mămăligă. Aveam cartofi. Cartofii tot cu lapte în făcea. Nu știu de ce. Ori că nu avea altceva de pus în lapte. Mâncam cartofi cu lapte.

Țin minte că pe vremea foametei erau oameni care nu prea aveau mâncare. Cine știe? Și venise la noi Simion a lui Patrache. La noi mai era câte ceva și tata i-a zis mamei:

- Sofia, dă-i băiatului să mănânce!

- Da' ce să-i dau?!

- N-ai acolo lapte?!

- Am!

- Dă-i! Și i-a dat și-a mâncat, și s-a umflat pe loc. A ajuns până la o poartă și era să moară acolo. Tata s-a speriat și parcă și-i păruse rău. „Mai bine nu-i dădeam!” Tata lucra veterinar de tânăr. Nu știu ce i-a dat, că s-a desumflat și a mers acasă.

Strângeau postavka. Eu nu prea băgam de seamă, dar țin minte că mama strângea ouăle și le dădea la stat. Noi, ca copiii, mai vroiam un ou, dar nu ne dădea. Și lapte cereau. Spuneau că ne-am achitat.

Bunurile noastre tata le-a dat de bunăvoie. Erau единоличники (proprietari ai gospodăriilor individuale, în opoziție cu kolhoznicii n.a.), ei nu doreau să le dea. Dar tata le-a dat. Îmi aduc aminte că pe unde locuiam noi era

poamă. Ne furișam printre butuci și mâncam pe ascuns. Fratele Ion era mai mare, iar a doua soție a tatălui ne trimitea la munca câmpului, în locul ei. Prășeam poama. Și un brigadier ne măsura normele cu pasul. Iar eu, dacă eram copil, la mine făcea niște pași mici-mici”.⁴

În concluzie, putem menționa că dimensiunile catastrofice ale Foametei au determinat proiecția lor atât în conștiința generației afectate, cât și în conștiința generațiilor care au succedat-o. Majoritatea mărturiilor se axează pe modalitatea de existență și perspectiva de rezistență a țăranilor. Sunt evocate în contrast atât situațiile care au denotat altruism și empatie în condiții vitrege, dar și situații care ilustrează crizele umanului. Lipsurile materiale au determinat crize spirituale, accentuând lupta pentru supraviețuire. În aceeași ordine de idei, posibilitatea și acceptarea colaborării cu autoritățile sovietice le-a permis unui număr de familii să evite represiunile și probleme materiale majore. Cunoașterea și aprecierea corectă a tuturor factorilor care compun acest eveniment istoric (cauze, forme de manifestare, personalități, consecințe, aprecieri postume) ar trebui să constituie un domeniu de interes nu doar pentru specialiști, ci și pentru întreaga societate care mizează pe importanța și relevanța adevărului istoric.

Informatori

1. Informatoare Lidia Seu (an. nașt. 1938), interviu realizat în martie 2022;
2. Informatoare Cezarinai Vremea (anul nașt. 1941), interviu realizat în martie 2022;
3. Informatoare Minodora Vremea (anul nașt. 1945), interviu realizat în martie 2022;
4. Informatoare Elisaveta Seu (anul nașt. 1942), interviu realizat în martie 2022.

⁴ Mărturia Elisavetei Seu, martie 2022.